MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYIMLAR ve BASILI EĞİTIM MALZEMELERI GENEL MÜDÜRLÜĞÜNCE HER HAFTA PAZARTESİ GÜNLERİ ÇIKARILIR İLGİLİ MAKAM VE MÜESSESELERE PARASIZ GÖNDERİLİR.

T. C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
TEBLİĞLER DERGİSİ

YILLIK ABONESİ 1000 KURUŞTUR. ABONE TUTARI MALSANDIKLARINDAN BİRİNE YATIRILMALI VE ALINACAK MAKBUZ MİLLİ EĞİTIM BAKANLIĞI YAYIMLAR VE BASILI EĞİTİM MALZEMELERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜNE GÖNDERİLMELİDİR.

CİLT: 37 | 21 OCAK 1974 | SAYI:1775

Talim ve Terbiye Kurulu Kararı:

Karar s.: 541 Karar t.: 29-12-1973

Konu: Liselerin ikinci ve üçüncü sınıflarının coğrafya dersi program taslakları ve kitapları hk.

VIII. Millî Eğitim Şûrası kararı uyarınca, ortaöğretim sistemimizin kuruluşu ile yüksek öğretime geçişin yeniden düzenlenmesi konusunda yapılan çalışmalar arasında liselerin 2. sınıfları için Ülkeler Coğrafyası program taslağı 1974 - 1975 öğretim yılında ve 3. sınıfları için Türkiye Coğrafyası program taslağı da 1975 - 1976 öğretim yılında denenmek üzere hazırlanmış bulunmaktadır.

Örnekleri ekli program taslaklarının kabulü ile söz konusu sınıfların coğrafya kitaplarının, bunlara ve yeniden hazırlanan özel şartnameye göre, Bakanlığımızca kurulacak bir komisyon ve ayrıca serbest yazarlar tarafından, yukarıda belirtilen öğretim yıllarında yapılacak denemelere yetiştirilecek şekilde önce 2. sınıf kitabının 1974 Nisan ayı sonuna kadar ve daha sonra 3. sınıf kitabının müsvedde halinde hazırlanıp incelenmek üzere Kurulumuza sunulması uygun görülerek bu hususun Bakanlık Makamının tasviplerine arzı kararlaştı.

Uygundur.
29/12/1973
Nusret KARCIOĞLU
Millî Eğitim Bakanı a.
Müsteşar

LİSELER İÇİN COĞRAFYA PROĞRAM TASLAĞI

I — AMAÇLAR:

A. Coğrafya Öğretiminin Genel Amaçları:

Öğrencilere:

1 — Yakın çevrelerinden başlayarak, yurdumuzu ve dünyayı tanıtmak; onların vatan, millet ve insanlık sevgilerini daha bilinçli, daha köklü kılmak.

2 — İnsanla tabiat arasındaki karşılıklı etkileri, coğrafya olaylarının nedenlerini, aralarındaki bağlılık ve ilişkileri inceleterek yurdumuzun ve dünyanın ekonomik, sosyal sorunları hakkında bilgi kazandırmak ve onlarda, bu sorunları inceleme isteğinin uyanmasına ve gelişmesine çalışmak.

3 — Hayatî önemde olan yurt ve dünya sorunlarının çözümlenmesinde ortak bir görüşe ve çabaya ihtiyaç bulunduğunu kavratmak, kültürel ve ekonomik kalkınmada bütün milletlerin ve bir milletin bütün bireylerinin ve bu arada kendisinin ağır sorumluluklar yükleneceği bilincini vermek.

4 — Milletlerin refah ve mutluluklarının coğrafî çevreden yararlanma derecesine ne kadar bağlı olduğunu, yurdumuzun ve dünyanın henüz işlenmemiş olan doğal kaynaklarını öğretmek.

5 — Dünya milletleri arasındaki ekonomik bağları inceleterek bu alanda memleketimizin durumunu kavratmak.

6 — Çeşitli haritaları, resimleri, istatistik, grafik ve diyagramları yorumlamayı ve bunlardan yararlanmayı öğretmek.

B. Genel Coğrafya Öğretiminin Amaçları:

Öğrencilere:

1 — Çeşitli coğrafya olaylarının (doğal, beşeri, ekonomik) yeryüzünde dağılışlarını, bunların sebep ve sonuç ilişkilerini ve yeryüzü, canlılar, özellikle insan hayatı üzerindeki etkilerini inceleterek olayların farklı dağılışı sonunda yeryüzünde meydana gelmiş olan değişik karakterdeki alanların özelliklerini kavratmak.

2 — İnsanlığın yaşama alanı olarak yeryüzünün şartlarını ve olanaklarını tanıtmak, bu olanakların sınırsız olmadığını ve bu nedenle onların israfından kaçınmak gerektiğini kavratmak, tabiatı sevdirmek ve onun korunması alışkanlığını kazandırmak.

3 — Bir yandan doğal çevrenin insan hayatını ve kültürünü biçimlendirdiğini, öte yandan dünyanın varlıklarından yararlanabilmek için insanın doğal çevreyi nasıl etkileyip değiştirebileceğini kavratmak, söz konusu yararlanmanın kültür düzeyi ile ölçülü bulunduğu görüşünü kazandırmak ve böylece her işde ilme ve tekniğe değer verme gereğinin coğrafya belirtileri arasında sıkı sebep ve sonuç bağıntısı — ahenk ve beraberlik — bulunduğunu göstermek, bu ahenk ve beraberliğin bozulmamasına özen gösterme alışkanlığını kazandırmak, söz konusu ahenk ve beraberlik bakımından yeryüzünün bir takım özelliklere sahip bölümlere (ülkeler, bölgeler ve yöreler) ayrıldığını kavratarak farklı bölümlerin şartlarının ve imkânlarının farklı olduğunu, buna göre her bölümde aynı sorunlarla karşılaşılmadığını veya aynı sorunların çözümlerinin aynı olmadığını ve olmayacağını anlatmak ,içinde bulunduğu şartları kavrayıp hayatını buna göre düzenlenmesini sağlamak.

4 — Dünyanın, çağımızdaki doğal, beşeri ve ekonomik sorunları, olayları ve gelişmeleri hakkında doğru bir görüş kazandırmak.

Ülkeler Coğrafyası Öğretiminin Amaçları:

Öğrencilere:

1 — Komşu ve uzak ülkeleri memleketimizi ilgilendiren yönleriyle tanıtmak.

2 — Ülkeleri birbirleriyle karşılaştırarak onlar hakkında bilgi ve anlayış kazandırmak.

3 — Milletlerin ülke şartlarını, yaşayışlarını, çeşitli sorunlarını ve bu sorunları çözümleme yolundaki çabaları ile sonuçlarını göstererek ileri kültürün ve bilimsel çalışmanın başarılı bir hayata imkân hazırladığını kavratmak, böylece bu doğrultuda devamlı ilerleme alışkanlığına sahip olmalarını sağlamak.

4 — Milletlerarası gruplaşmalar hakkında doğru bir görüş ve kavrayış kazandırarak bu yolla sağlanacak yardım ve anlayışın kendi varlığımızın korunması ve refahımız için gerekli bulunduğu inancını vermek.

5 — Milletlerin birbirlerine muhtaç olduklarını ve ülkelerinin ortak sorunlarının karşılıklı iyi niyetle ve ortak çabalarıyle çözümlenebileceğini, işbirliği yapma zorunluğunda bulunduklarını kavratmak.

D. Türkiye Coğrafyası Öğretiminin Amaçları:

1 — Öğrencilere, çevresinin, bölgesinin, diğer bölgelerin ve bütünü ile Türkiye'nin ekonomik ve sosyal kalkınmasına katkıda bulunan yerüstü ve yeraltı kaynakları ile turistik zenginliklerini tanıtmak.

2 — Öğrencilerin, içinde yaşadıkları coğrafi çevrenin şartları hakkında bilgi edinmelerini ve ondan gereğince yararlanmanın ulaşılan bilgi ve teknik düzenine bağlı olduğunu görüşünü kazanmalarını sağlamak.

3 — Öğrencileri, milli servet kaynaklarımızı koruma ve milletce değerlendirme gereğine inanmış ve bu yolda alışkanlıklar kazanmış vatandaş olarak yetiştirmek.

4 — Öğrencilerin, yurdumuzun ve milletimizin sorunları üzerine eğilen, bunları esaslı bir şekilde inceleyip öğrenen, bu sorunların yurt ve millet yararına çözümlenmesi yolundaki çalışmalara canla başla katılan aydın yurtaş olmasını sağlamak.

5 — Öğrencilere, milletler ailesi içinde Türk milletinin, ülkeler içinde Türkiye'nin durumunu gereğince kavratmak ve onlara ülkemizin kalkınmasında severek sorumluluk alacak vatandaşlık bilincini vermek.

II. AÇIKLAMALAR VE TAVSİYELER:

1 — Yeryüzü, havaküre, suküre ve taşkürenin temas alanı, diğer bütün canlı varlıklarla birlikte insanın yaşama yeridir. Yeryüzünde görülen iklim, yerşekilleri ve bu şekillerin aralıksız değişip gelişmeleri, yeraltı suları, akarsular, buzullar, göller, denizler, topraklar doğal bitki örtüleri, hayvanlar ve bunlarla ilgili bütün belirtiler coğrafya etmenleridirler. Fakat, tabiat belirtilerinin yanında, onlarla ahenkli bir tarzda insan topluluklarının çeşitli faaliyetleriyle tesisleri de yer almaktadır. Yeryüzünde köy, kasaba, şehir v. b. yerleşme yerleri, endüstri ve maden işletmeleri ve merkezleri kurulup gelişmiş tarlalar, bağlar ve bahçeler açılmış, yollar, köprüler, tüneller, istasyonlar, hava meydanları v. b. insa edilmiştir. Bütün bunlar, gün geçtikce gelişmekte, değişmekte veya yenileri ortaya çıkmaktadır. Arı tabiat belirtileri yanında, insanın tabiat kapsamından ve şartlarından yararlanarak yapıp yarattığı ve geliştirdiği pek çok şeyler vardır. İnsanın ayak bastığı her yer az veya çok değişmektedir. İşte insanın hayati faaliyet ve organizasyonlariyle ilgili bütün belirtiler de beşeri belirtiler (kültür etmenleri) adı altında toplanabilir. Beşeri belirtiler büyük ölçüde tabiat şartlarına tabi olmakla birlikte, insan topluları da kültür seviyeleri ile ölçülü olmak ve tabiat sartlarına uygun bulunmak kaydiyle çevreleri üzerinde değeştirici etkiler yapmaktadırlar. İşte coğrafyanın araştırma ve inceleme konusu, yeryüzünde görülen belirtiler arasında karşılıklı ilgi ve bağıntılar sebep ve sonuç ilişkileri ve ahenkliliktir. Bu bağıntı ve ahenk içinde, özellikle zamanımızda en belirgin rol insana düşmektedir; bu bakımdan yeryüzünde görülen birbiriyle bağıntılı ve ahenkli belirtiler kompleksini inceleyen coğrafya'da insan ve onun belirtileri ön plânda yer almak gerekir.

2 — Coğrafya, yeryüzü olaylarının tek tek herbirini, değil, bu olayların yeryüzü ile ve birbiriyle olan ilişkilerini ve ahenklerini araştırıp incelemekle doğrudan doğruya bu belirtilerin herbirini ayrı ayrı inceleyen bilimlerden farklıdır; söz gelişi coğrafyada aslında pek çok değişebilen hava basıncı, rüzgâr, yağmur, şimşek, yıldırım v. b. meteorolojik olaylar, bunların tâbi olduğu kanunlar ve sürekli olarak değişen hava durumları incelenmez; bunlarla ilgili hesaplar yapılmaz ve bu hesaplara dayanılarak hava tahminleri ile uğraşılmaz; bütün bunlar meteorolojinin amacı ve görevidir. Coğrafya, meteorolojinin eriştiği sonuçlardan yararlanır; iklim tiplerini, bu tiplerin yeryüzüne dağılışlarını (iklim bölgelerini), iklim şartlarının yeryüzü şekilleri, akarsuların rejimleri, bitki toplulukları, hayvanların hayatı ve nihayet bütün bu tabiat faktörlerinin nüfusun dağılışı, yerleşme, konut, yaşayış, ekonomi ve organizasyon üzerindeki etkilerini araştırır ve yine yeryüzünü bu bakımlardan birtakım bölümlere ayrılır. Bu cümleden olmak üzere coğrafya, belii iklim ve toprak şartlarına bağlı bulunan orman, savan, bozkır, yüksek otlakları, tundralar şeklindeki bitki topluklarını, bu toplulukları tanıtan karakteristik bitikleri ve insanın bu bitki topluluklarından hangi amaçlarla nasıl yararlandıklarını ve yararlanabileceklerini, bu doğal bitki topluluklarının tahribi ile tabiattaki dengenin nasıl bozulacağını, toprağın erozoyna açık bir duruma düşeceğini ve bütün bunların ekonomik sonuçlarını araştırır. Bu itibarla coğrafyanın konusu insan ile tabiat arasındaki karşılıklı aksiyonlar ve reaksiyonlardır.

3 — Coğrafya'da yeryüzü belirtilerinin karşılıklı etkilerini ve uyuşumlarını açıklayabilmek için, durmadan yardımcı bilimlere başvurmak ve onların araştırmalariyle eriştikleri sonuçlardan yararlanmak gereklidir: fakat bu yararlanmada dikkatli olmak, bilererek veya bilmeyerek o disiplinlerin özel alanlarına kaymak tehlikesinden korunmak icap eder.

Söz gelişi, beşeri belirtilerin incelenmesinde en çok yararlanılabilecek ilim, şüphesiz tarihtir: çünkü bugün yeryüzünde görülen beşeri belirtiler, çevre koşulları yanında geçmişteki kökleri de araştırmak suretiyle iyice aydınlığa kahvuşturabilir. Bütün yardımcı bilimlerden olduğu gibi tarihten de ancak coğrafya belirtilerinin açıklanmasına hizmet ettiği ölçüde yararlanılmalıdır.

4 — Coğrafya'da insanla tabiat arasındaki karşılıklı ilişki ve ahenk, inceleme ve araştırmaların asli hareket hattını teşkil ettiği kabul edildikten sonra, beşer belirtileri üzerinde etkili olmayan tabiat beliritleri ve çevre üzerinde etkili olmayan beşeri belirtiler onun konuları dışında görülmek gerekir.

Yeni programda, yeni ders kitaplarında ve bunlara uyularak yapılacak derslerde bu ilişkiler ve ahenk üzerinde durulması temel prensip olarak kabul edilmiştir. Modern coğrafyanın amacı ve görevi de esasen budur.

5 — İnsan da bitkiler ve hayvanlar gibi, içinde yaşadığı doğal çevrenin (ortamın) şartlarına bağlıdır. Aradaki büyük ayrılık, bitkiler ve hayvanların, ihtiyac ve isteklerine daha uygun bir hale getirebilmek için doğal çevresi üzerinde hemen hemen hiçbir şuurlu değişiklik yapmak iktidarında bulunmamalarına karşılık, insanın içinde bulunduğu şartlara uyarak çevresi üzerinde istek ve ihtiyacına göre şuurlu ve bilgili değişiklikler yapmak gücünde olmasıdır; söz gelişi, insan dağların yolları engellediği yerlerde tunel veya yarma açar; bir akarsu engelini köprü ile aşar; elverişli bir yer bulamazsa bir dağın tepesini tıraş eder ve orada bir uçak meydanı yapar. Bütün bu reaksiyonlar bir görüşe göre tabiata hakim olmaktır; fakat bir başka açıdan bakıldığında ise tabiatın emrine ve iradesine boyun eğmekten başka bir şey değildir. Çünkü, tabiatın «buradan ancak bir tünel açarak geçebilirsiniz,» yahut «beni ancak bir köprü ile aşabilirsin» dediği yerde tünel açmak veya köprü yapmak gerekir. Diğer bir ifade ile tabiata hâkim olmak, onun ortaya koyduğu zorunluluklara uymakla ve gerekli tekniği geliştirmiş bulunmakla mümkündür. Geliştirilen teknik ise, insanın kültür seviyesi ile ölçülüdür.

İnsanın hayati beliritleri — hiç değilse büyük ölçüde — yerşekillerinin, iklimin, toprağın ortaya koyduğu koşullardan ayrı olarak düşünülemez; söz gelişi Japonların, pigmelerin, bedevilerin, hatta doğal çevre ile ilişkileri çok daha fazla ve çok daha çapraşık bir halde olan en ileri toplumların; hayat ve faaliyetleri, bu arada kültür seviyeleri ve teknik imkânları bu toplumların doğal çevreleri gözönüne alınmadıkça anlaşılmaz ve açıklanamaz.

Şu halde, bir yanda beşer tarihi boyunca değişmeyen doğal çevre şartları, öte yanda bu çevre içinde durmadan değişen, çoğalan, gelişen, tabiatla sürekli savaş içinde olan, onu değiştirerek yeni çevre şartları yaratan, tabiatın çetinliklerine, engellerine karşı yeni zaferler kazandıkca, ondan yeni bir sır, yeni şey kopardıkca önceleri engel teşkil eden unsuru sonradan bir dayanak olarak kullanan ve daha büyük engelleri ortadan kaldırmak için daha güçlü bir duruma yükselen insan bulunmaktadır. Bu itibarla coğrafyada şu veya bu fiziki etmen, ya da bu etmenler kombinezonundan meydana gelen ve çevreden doğan kadere inanmamak ve yer vermemek gerekmektedir. Şu yer, şu iklim, bu toprak, yahut bütün bu faktörler kombinezonundan meydana gelen şu çevre, bu sonucu doğrur şeklindeki kesin yargılara ve düşüncelere öğretimde de hiç bir zaman yer verilmemelidir. Çevreyi etkileyen insanın kültür seviyesinden gelen istek, irade ve kudret daima gözönünde bulundurulmalıdır. Gençlerimizin coğrafya yoluyla sadece bu gerçeği kavrayabilmeleri dahi Türkiye'nin yarınları için en büyük gelişme ve ilerleme imkânları verecek ve onların önünde güvenilir yollar açacaktır.

Bu düşüncelerden sonra coğrafya öğretiminde doğal çevreye ve onun şartlarına mı, yoksa beşeri hayata, faaliyetlere ve problemlere mi öncelik verilmesi gerektiği sorusunun cevaplandırıl-

ması gerekir. Aslında, önde bulunan program taslağı, insanın çeşitli hayatı ihtiyaclarının ve problemlerinin, bu ihtiyaçları gidermek ve ilgili problemleri çözmek yolundaki çabaların ve yeterliklerinin ve bu etkinlik ve yeterliklerin çeşitli tabiat şartları ve farklı kültür seviyelerinde nasıl şekillenip geliştiğinin ve sonuçlarının ön plânda görülmesi ve gösterilmesi gerektiği esasında dayanmak isteğindedir; çünkü bu yol, daha hayati ve bundan daha ilgi çekici ve daha yararlıdır. Ancak bir yandan öğrencilerin ortaokulda fiziki çevre hakkında yeteri bilgi ve anlayış kazanamamış olacakları gözönünde alınarak, öte yandan bu sınıfta görülecek diğer derslerin fizik çevre haklarında ne dereceye kadar dayanak teşkil edebileceklerini şimdiden kestirmek mümkün olmadığından ve nihayet fiziki ve kültürel etmenlerin birbiri ve özellikle beşeri belirtiler üzerindeki etkilerini ve karşı etkilerini az çok analitik bir yoldan gözden geçirmenin gereği ve faydası da dikkate alınarak her iki doğrultuyu bir arada ve birbirini izleyen yürütme yolu tercih edilmiştir.

6 — Coğrafya, 2. maddede belirtilen özellikleri ile başka bilimlerin temellerine ve sütunlarına dayanan garip bir bilgi yığını, bir ansiklopedi olmadığı gibi yeryüzündeki çeşitli olayları ve varlıkları sayıp döken bir sayı ve isim listesi, yahut biraz ileri bir aşamaya erişmiş şekliyle, sayıp döktüğü şeyler hakkında vermek istediği bilgileri diğer bilimlerin araştırma ve inceleme sonuçları arasından derleyip toplayan ve bunları bulundukları ülke ve bölgelere göre sınıflandırıp ortaya koyan bir çeşit bilgi koleksiyonu da değildir.

7 — Modern coğrafya, fiziki, biyolojik ve beşeri belirtileri, görüldükleri yerde, bağlantılı bulunduğu diğer olaylarla birlikte incelemekle kalmaz ve bununla yetinmez; o yeri veya bölgeyi, benzer belirtilerin görüldüğü başka yerler ve bölgelerle de karşılaştırıp ve bütün benzer doğal ve beşeri şartlar için geçerliği olan kanunları çıkarmaya çalışır. Böylece genel coğrafya ile yerel coğrafya (ülkeler coğrafyası) aynı bilimin birbirini tamamlayan iki araştırma ve inceleme doğrultusundan başka bir şey değildir ve bundan dolayı da coğrafya bir bütün ve bir tek disiplindir.

8 — Yeni programın amacı, yeryüzünün ayrı bölüm veya bölgelerini incelerken insan ve çevre ilişkilerini mümkün olduğu kadar ağırlık merkezinde tutmaktır.

9 — Birbirinden çok uzak yerlerde yaşayan milletler de birbirlerinin yakın komşuları haline gelmiştir. Bu bakımdan ülkeleri ve milletleri, yurdumuzu ve milletimizi ilgilendirdiği ölçüde tanımak zorunluğu vardır. Bu nedenle coğrafya müfredat programları eskisine göre daha geniş tutulmuştur.

Bu programda, ülkelerin ayrı ayrı incelenmesi yerine belli başlı coğrafi bölgeler ele alınmış ve bu bölgelerdeki ülkelerin en çok göze ve çarpan doğal, beşerî ve ekonomik durumlarına genel bir bakıştan sonra onları birbirinden ayıran ve bizi en çok ilgilendiren özellikleriyle —gereksiz ayrıntılara girilmeksizin— incelenmesi ve ülkeler incelenirken öğrencilerin, vazgeçilmesi mümkün olmayan temel coğrafya kavramları, coğrafya belirtileri ve bunlar arasındaki bağıntılar hakkında zaman geldikçe ve ihtiyaç hasıl oldukça bilgi sahibi olmaları — veya mevcut bilgilerini derinleştirip geliştirmeleri— uygun görülmüştür.

10 — Coğrafya derslerinde, yaşanılan çevrenin, bölgenin, yurdun, başka ülkelerinin ve nihayet bütün dünyanın memleketimizi ve milletimizi ilgilendiren olayları, sorunları ve bunların çözüm yolları incelenmelidir. Bu nedenle öğrenciler, atlaslarda bulunabilen yer adları ile durumu değişen istatistik bilgilerini ezberleme yerine, coğrafya olay ve sorunlarını çözmeye ve sonuca bağlamaya yöneltilmelidir.

11 — Ülkelerin işlenmesinde öğretmen, aktüel konulardan hareket ederek ilgiyi ve fırsat öğretimini sağlamalıdır.

12 — Türkiye'nin coğrafi bölgelerinin incelenmesinde, okulun bulunduğu bölgeden başlanmalıdır.

13 — Öğretim sırasında öğretmen, bulunulan bölgelerin özelliklerine göre bazı konulara ağırlık vermeli, kalkınma plânlarında belirtilen uzun ve kısa süreli tedbirler üzerinde durmalıdır.

14 — Öğrencilerin her ders yılı başında, üzerinde çalışacakları konuları bilmesinde çeşitli yararlar vardır. Böylece öğrenciler, özellikle ilgili duydukları konular üzerinde ele geçirdikleri çeşitli kaynakları (kitap, makale, gazete, radyo, televizyon haberleri ve resimler) notlar alarak ve kupürler toplayarak, değerlendirme olanağını bulacaklardır. Her konu sınıfta ele alındıkça, o konu üzerinde önceden hazırlanmış olan öğrencilerin fikirlerini serbestçe söylemeleri ve karşılıklı tartışmalara girişmeleri sağlanmalıdır. Bu türlü çalışma, bütün öğrencilerin hazırlık yaparak sınıfa gelmelerini ve ilginin yaygınlaşmasını sağlayacaktır. Sınıfta yapılacak tartışmalar, öğrenciye öğretmenin öncülüğü ile doğru sonuçlara götürücü nitelikte olmalıdır. Gerektiğinde öğretmen konunun herhangi bir bölümünü bizzat açıklayarak öğrencilerin eksiklerini tamamlamalıdır. Dersin konusu üzerinde ki görüşme ve tartışmalardan sonra beliren fikir ve sonuçlar, öğretmen tarafından özetlenmelidir.

15 — Öğretim konuları üzerinde etraflı ve yeterli çalışmaların yapılabilmesi için yerküre, çeşitli haritalar, atlaslar, mümkün olduğu hallerde yeter sayıda büyük ölçekli haritalar, kabartmalar, kum masası, resim, levha, slayt, film, radyo, televizyon, grafik ifade araç ve gereçleri, günlük gazeteler, dergiler, seyahatnameler, yöresel nitelendirme yapan yayımlar, büyük araştırıcıların biyografyaları ele altında bulundurulmalıdır. Özel gözlemlerin coğrafya öğretimindeki büyük yeri ve önemi unutulmamalı öğrenciler tek başına ve toplu gezilere ve gözlemlere teşvik edilmeli, bu gezilerde kazanılan izlenimler öğrenciler tarafından hazırlanacak raporlar ve bu raporlar üzerinde yapılacak tartışmalarla değerlendirilmelidir.

16 — Öğrencilerin bilgilerinin ölçülmesinde, belleğe dayalı sorulardan kaçınılmalı, onlara coğrafya öğretiminin amaçlarına uygun olarak düşündürücü, araştırıcı, sebep ve sonuçlar arasında ilişki kurabilecekleri sorular sorulmalı ve değerlendirmeler mümkün olduğu ölçüde objektif bir şekilde yapılmalıdır.

17 — Coğrafya, bir yandan doğal çevre ve olaylar, öte yandan beşeri belirtiler üzerinde duran bir bilim ve öğretim konusu olmak niteliğiyle, öğrencilerin doğal ve toplumsal bilim alanlarından hangisine istekli, ilgili ve yeterli olduklarını tesbit ve bu alanlardan birine yöneltilmeleri bakımından önemli bir rol oynamak durumundadır. Öğretmenlerin ve idarecilerin bu imkândan gereği kadar yararlanacakları umulur.

III. KONULAR

GENEL COĞRAFYA

LİSE I. SINIF

BİRİNCİ BÖLÜM

İNSANLIĞIN VATANI OLMAK BAKIMINDAN DÜNYA VE FİZİKİ COĞRAFYA ETMENLERİNİN İNSAN HAYATI VE FAALİYETLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

A. Dünyanın Evrendeki Yeri:

1 — Dünyanın aydan görünüşü ve bu görünüşün öğrettikleri.

2 — Ayın yapısı, şekli, büyüklüğü, dünyadan uzaklığı, dünyanın uydusu olarak ay, hareketleri (ay ve güneş tutulması). ay yolculuğu, ayın topografyasına genel bakış, ayda canlıların bulunmamasının başlıca sebepleri.

3 — Güneş sistemi, evrendeki yeri ve hareketi. Bununla ilgili görüşlerin gelişmesi (kısaca).

4 — Dünyanın gezegenler arasındaki yeri, şekli, büyüklüğü, hareketleri ve bu hareketlerin sonuçları (gece ve gündüz, mevsimler).

5 — Evren, oluşumu ve gelişmeleri (kısaca en yeni teoriler; uzaklık birimi olarak astronomik birim ve ışık yılı).

6 — Dünya üzerindeki hayatın gelişmesine imkân veren ve onu bu bakımdan diğer yıldızlardan farklı kılan şartlar ve özellikler.

B. Harita Bilgisi:

1 — Harita kavramı,

2 — Ölçekler,

3 — Harita işaretleri,

5 — Haritalarda yüzey şekillerinin gösterilmesi (renklendirme, izohipsler, taramalar),

6 — Haritalardan yararlanma (uzunluk ölçmeleri, yüzölçümü bulmak, profil çıkarmak).

C. Yerin ve Yerkabuğunun Yapısı:

1 — Yerin iç yapısı,

2 — Yerkabuğunun oluşumu, yapısı, bileşimi (kayalar, türleri ve oluşumları kısaca).

3 — Kıtalar ve okyanusların oluşumu (Wegener teorisi ve karşı görüşler kısaca), karaların ve denizlerin yeryüzüne dağılışı (Kuzey ve güney yarımkürede karalar ve denizlerin payları, paraleller arasındaki payları; bu durumların insanın yeryüzüne dağılışı ve kıtalar arası bağıntılar üzerindeki etkileri.)

(Karaların Kuzey yarımkürede ve özellikle orta enlemlerde geniş alanlar kaplamasına ve okyanusların kuzeyde daha dar olmasına karşılık, Güney yarımkürede tam tersine oluşu, kuzey karalarının büyük bölümünün yaşamaya elverişli olan orta enlemlerde bulunuşu, en eski ve büyük uygarlıkların özellikle kuzey yarımkürde geliştiği, en zengin kömür, demir ve petrol yataklarının kuzeyde bulunduğu, okyanusların küzeyde dar oluşunun deniz yollarıyle kıtalar arası teması kolaylaştırdığı ve en sık deniz ulaşımının Kuzey Atlas Okyanusunda geliştiği).

Ç. Yeryüzünde İnsanın Türeyişi, İlk Vatanı ve Gelişmesi:

1 — İnsanın türeyisi ve ilk vatanı hakkında ileri sürülen başlıca görüşler.

2 — İnsanın türeyişinde Eski Çağın ilk aşamalarına kadar insanın geçirdiği başlıca gelişme ve uygarlık aşamaları:

a) Dördüncü jeolojik zamanın ilk bölmünde buzul çağı, hayat şartları, Eski Taş devri ve bu devirde insanın genel yaşayışı:

Toplayıcılık ve avcılık aşaması,

b) Dördüncü zamanın ikinci bölümünde, buzul devri sonrası hayat şartları, tarımsal bitkilerin geliştirilmesi ve hayvanların evcilleştirilmesi, üretime geçiş (ilkel tarım), ilk yerleşmeler ve ilkel toplumlar (Çapa kültürü, Yeni Taş çağı),

c) Büyük toplumların gelişmesi, toplumda, iş bölümü, ilk değiş tokuş şekilleri, (Saban kültürü), nehir boyu uygarlıkları ve Tunç çağı,

ç) İlk devlet kuruluşları ve bu bakımdan Ön Asyanın yeri ve önemi. İç Asya ve Uzak Doğu'da gelişmeler,

d Göçebe hayvancılığın meydana çıkışı ve bununla ilgili teorilerden en geçerli olanın kısaca açıklanması,

e) İnsanın ilk buluşları ve bunların değerleri; birkaç örnek ile (yazı, saban, tekerlek. v. b.),

f) Eski Amerika uygarlıkları (kısaca).

3 — Zamanımızda kültür basamakları; farklılığın tarihi ve coğrafi nedenleri, ilkel insanlığın bugünkü sığınma yerleri ve bunların sonu.

(Bu konular coğrafya açısından ele alınacaktır).

D. Coğrafya konum ve durumu ve bu durumun yaşayış üzerindeki etkileri:

1 — Coğrafya koordinatları sistemi ve bunlara göre olan konumdan doğan sonuçlar: (Özellikle enlemin gece ve gündüzlerin uzunluklarıyle olan bağıntısı uzun gece ve gündüzlerin hüküm sürdüğü yerlerde yaşayış. Enlemin iklim ve dolayısiyle bitki örtüsü, hayvan toplulukları, toprak, tabiattan yararlanma ve yerleşme üzerindeki etkileri (genel çizgileriyle — Boylam ve saat farkları; dünya üzerindeki iş zamanlarının farklılığı).

2 — Yükseltinin etkileri: (çeşitli enlemlerde deniz yüzünden olan yüksekliğin coğrafya etmenlerine olan etkileri — genel çizgileriyle ve kısaca).

3 — Okyanuslara ve denizlere karşı olan konum ve durum (coğrafya uzaklığı ve sonuçlar, Okyanusların doğu ve batı yanlarıyle ekvatora dönük kıyılarda veya daha içerilerde bulunmanın coğrafya etmenleri üzerindeki etkileri — Açık denizlerle iyi bağlantısı veya hiç kıyısı bulunmayan ülke ve bölgeler için iç Asya, Sovyetler Birliği, Bolivya, Çekoslavakya, Avusturya, Macaristan ve İsviçre örnek olarak alınabilir).

4 — Büyük ve önemli deniz yolları üzerinde ve geçit yerlerinde bulunan durumu (İstanbul, Çanakkale, Cebelitarık, Baltık denizi ve Mendep boğazları, Süveyş ve Panama kanalları, Malta, Kıbrıs, Singapur, Aden, v. b. örneklerle).

E. Yeryüzü Şekilleri, Oluşum ve Gelişmeleri Belirtileriyle Karşılıklı Etkileri:

1 — Yeryüzü kavramı, yeryüzü şekillerinin oluşum ve gelişmelerine etkili olan kuvetler ve olaylar.

2 — İç kuvetlerin etkileri.

a) Dağ oluşumu hareketleri: kıvrımlı dağlar, kırılmalar, horslar ve grabenler (Josenklinallerin esnek oluşumu, az veya çok sertleşmiş eski kütleler, genç kıvrımlı sıradağ kuşakları ve geniş eski kütle alanları; kısaca).

I. Ortadağlar, bunlar üzerinde ve arasında yaşama şartları (Etekler, yatık yamaçlar ve sekiler üzerinde tarım ve yerleşme, özellikle eğimli yamaçlarda ve yükseklerde orman basamağı ve ormancılık, yeter yükseklikte oldukları yerlerde yüksek dağbitkileri ve yaylacılık, yeraltı zenginliklerinin keşfinin yol açtığı gelişmeler, su gücü, turizm, beslenmede güçlükler, Alman Ortadağları, Fransa'da Masif Santral, Appalaşlar, Batı ve Orta Karadenizle Marmara bölgesi örnekleri ve bunlar arasında karşılaştırmalar — ana çizgileriyle).

II. Yüksek dağların hayat şartları (yüksekdağ kavramı).

(Yüksekdağ bitkileri basamağına — dahil — kadar ortadağlarla olan benzerlikler; insan için ilk cazibe olarak ormanlar, av daha sonra geçitler ve madenler, yaylacılık — örnek olarak Toroslar, Doğu Karadeniz dağları, Menteşe dağlık yöresi, yörükler ve yaylacı, Uludağ, Alplar, Kafkaslar alınabilir. Orta Afrikada ve Amerikada yaylacılığın gelişmemiş olmasının sebepleri, sürekli karlar sınırı üzerinde ve yakınlarında ekonomik olmayan alanlar, aşılabilirlik yönünden Alplerin özel durumu ve benzerleriyle karşılaştırmalar, turizm bakımından yüksek dağlar).

III. Tabiatın tahribi sonuçları ve koruma çabaları:

b) Geniş alanlı hareketler: epirojenetik (yerkabuğu yaylanma) ve izostazik (denkleşme) hareketleri.

Zamanımızda ve yakın jeolojik çağlarda meydana gelmiş bu türlü hareketler ve sebepleri hakkında başlıca görüşler. Haliçler, riya tipi ve Dalmaçya tipi kıyılar. Egeit kıtasının sular altına dalışı, Ege adaları ve kıyıları. Deniz basması ve deniz çekilmesi. Kıyı, delta ve nehir şekillerinin oluşumu ve bunların tarımsal değerleri ve yerleşme koşulları — Karadeniz kıyılarından örnekler — Bu hareketlerin kıyı şekilleri ve limanların kuruluşunda rolleri ve etkileri);

c) Depremler, nedenleri, türleri ve zararları (yurttan ve dünyadan başlıca örnekler). Depremlerin yerin iç yapısı hakkında fikir vericiliği, (yeryüzünün başlıca deprem alanları; depremlerin zararlarından korunma çareleri).

ç) Volkanizma ve volkanlar volkanların ürünleri ve volkanik belirtiler. Volkanların yeryüzüne dağılışları; volkanik olayların ilk belirtileri. Çeşitli iklim bölgelerinde volkanik araziden yararlanma imkânları, yararlı volkanik kayalar. (Volkanik olayların olumsuz etkileri için örnekler verilecek, Volkanik toprakların verimliliği için Martinique, Cava ve Japon adalarından örnekler gösterilebilir).

Türkiyede volkanlar ve volkanik arazi (bu arada Nevşehir Ürgüp tüf plâtosu).

3 — Dış kuvvetlerin ve olayların etkileri:

a) Dış kuvvetler ve olaylara genel bakış.

b) Dağılma, ayrışma ve toprak oluşumu: Mekanik ve kimyasal dağılma; toprak türleri. Toprağın oluşumunda jeolojik yapının, iklimin ve bitki örtüsünün etkileri (Tundra toprakları, lösler, karatopraklar, bozkır toprakları, Terra rosa, (Kırmızı topraklar), laterit, ekvatoral ormanlarda toprak); Türkiye'de toprak türleri ve ziraat hayatı ile ilişkileri.

Toprağın sürüklenmesi ve bu olayda tabiatın ve insan faaliyetlerinin etkileri; yolların zemini olarak toprağın önemi, Erozyonu önleyici tedbirler.

c) Buzullar, etkileri, meydana getirdikleri yeryüzü şekilleri, akarsu rejimleri üzerindeki etkileri (kısaca) Türkiye'de rastlanan ve buzul çağından kalan başlıca yer şekilleri.

ç) Rüzgârlarla aşınma ve birikme. Kumullar (iç kumullar, kıyı kumulları); kum çölleri, taşlı çöller, çöllerde hayat koşulları (Büyük Sahra) Rüzgâr güçünden yararlanma şekilleri.

d) Kaymalar (heyelanlar).

a) Oluşumları ve çeşitleri (aşınma alanları, birikme alanları),

b) Basık engebeli az yüksek ülkeler.

I. Orta kuşakta Kuzey ve Doğu Avrupa, Batı Sibirya, Kuzey ve Güney Amerika, Kuzey Çin ve Türkiye'de çukurovalar (Yükseklik bakımından farklı ve yakın benzeri bölge ve yöreler, nüfus sıklığı, yerleşme yerleri, ekonomik faaliyetler, ulaştırma ağı, su yolları v. b. bakımlardan).

II. Kurak kuşakta (Büyük Sahra, Avustralya, Suriye ve Arabistandan büyük bölümler) bunlar ortasında yükselen dağlar, iklim ve yerleşme adaları. Kaynak ve kuyu başlarında ve nemli bölgelerden gelen nehir boylarında vahalar ve modern tekniğin sağlayabildiği yerleşme ve yaşama imkânları (kısaca).

III. Sıcak kuşakta (Amazon havası, Kongo havzası, Ganj - Brahmaputra çukurova) Bunlar arasında insan hayatı bakımından görülen ayrılıkların sebepleri.

IV. Arktik ve suparktik kuşakta (Kuzey Avrasya, Kuzey Amerikanın kuzeyi) Tundralar ve örnek olarak Laponların ve Eskimoların hayatı.

c) Basık engebeli yüksek ülkelerde hayat (örnekler: İspanyol Mezetası, İç Anadolu, Doğu Anadolu'da Kars - Ağrı plâtosu, Doğu Afrika, Güney Aferika, Batı Arabistan ve Batı Suriye, İç İran, Tibetin büyük bir bölümü, Gobi ve Moğolistan. Orta ve Güney Brezilya, Bolivya ve Peru Yüksek Ülkesi, İç Meksika ve Kolorado plâtosundan tipik birkaç örnek alınabilir). Bunlar arasında görülen ayrılıkların sebepleri.

F. Yeraltı Zenginlikleri:

Çeşitli topraklar ve tuğla, kiremit, çanak çömlek, porselen eşya, cam yapımı; çimonto hammaddesi; kum, taş ve kireç ocakları.

Endüstri için gerekli mineraller, maden cehverleri ile kömür, petrol, doğal gaz ve asfalt, tuzlar.

Gaz, buhar ve sıcak su kaynakları.

Az rastlanan önemli madenler.

G. İklimler ve İklimlerin İnsan Yaşayışı Üzerindeki Etkileri:

I. Atmosfer ve hava durumları:

a) Atmosfer, yüksekliği, katları ve özellikleri,

b) Meteroloji elemanları.

I. Havanın sıcaklığı, çeşitli enlemlerde sıcaklığın günlük ve yıllık gidişi. Enlemin, karalar ve denizlerin dağılışının, yüksekliğin, bakının, nemliliğin, rüzgârların, deniz akıntılarının, yerin özelliklerinin ve bitki örtüsünün sıcaklık ve sıcaklığın gidişi üzerindeki etkileri.

II. Havanın basıncı ve rüzgârlar: Termik ve dinamik basınç alanları; orta enlemlerin karakteristik hava hareketleri: rüzgârların doğrultuları üzerine yerin yuvarlaklığını ve günlük hareketinin etkileri. Genel ve yerel atmosfer akımları.

III. Havanın nemliliği ve yağışlar; yağışların yıllık gidişi ve tipleri, yağışların yeryüzüne dağılısı.

2 — İklim tipleri ve iklim bölgeleri:

a) İklim nedir,

b) Iklim tipleri ve mikroklima,

c) İklim bölgeleri.

3 — İklim ve insan:

a) İklim, insan hayatını ve çalışmalarını çeşitli doğrultularda sınırlar:

I. Kutuplar doğrultusunda sınırlama (Kutupsal sınır),

II. Kurak alanlara doğru sınırlama (Kuraklık sınırı),

III. Yükseklik sınırı,

IV. Bu sınırların insan tarafından zorlanması.

b) Yeryüzünün bazı büyük bölümlerinin iklim özellikleri ve yaşayış üzerindeki etkileri:

I. Avrupa'da,

I. Akdeniz çevresinde,

III. Kuzey Amerika'da,

IV. Mevsim Asyasında,

V. Alizeler kuşağında.

VI. Akvatoral kuşakta.

Ğ. Su ve İnsan:

1 — Denizler:

a) Okyanuslar, kolları, aradenizler ve kenar denizler, büyük yarımadalar ve adaların dağılışı,

b) Deniz suyunun özellikleri.

I. Tuzluluk,

II. Deniz suyunun oksijeni ve balıklar için yararlı besinler,

III. Kutup denizleri, aysbergler ve bankizler,

IV. Denizlerde canlılar ve bunların insan için besin kaynağı olarak değerleri, artan dünya nüfusunun beslenmesindeki yeri ve önemi,

V. Deniz suyundan yararlanma çabaları (tuz, tatlı su elde edilmesi),

c) Deniz çanaklarında engebe (şelf'den derin deniz çukurlarına kadar),

ç) Denizlerde hareketler: Dalgalar, deniz depremleri, med ve cezir gelgit) ve bu hareketlerin haliçlerin gelişmesindeki rolü ve liman faaliyetleri üzerindeki etkileri. Deniz akıntıları, iklim, ulaştırma ve balıkçılık üzerindeki etkileri, kıyı şekilleri ve gelişmeleri üzerindeki rolleri,

d) Denizlerde taşıma ve ulaştırma: Büyük denizyolları,

e) Balıkçılığın doğal şartları, balık varlığının korunması ve balık üretimi.

2 — Akarsular ve göller:

a) Taban suları, kuyular, pınarlar ve taban sularından yararlanma yolları, karst belirtileri ve karstik alanlarda hayat şartları,

b) Akarsuların yeryüzü şekilleri üzerindeki etkileri: Aşındırma, taşıma, biriktirme: birikinti konileri ve ovaları, deltalar, nehir şekilleri ve peneplenler. Debi, rejim ve bunlar üzerinde iklimin ve bitki örtüsünün etkileri. Akarsuların düzenlenmesi ve tesisler,

c) Göllerin oluşumu, gelişmesi, iklimin göller üzerindeki etkileri,

ç. İç sularda balıkçılık

d) İçme suyunun sağlanması, vahalarda su ve sulama suyu,

e) İç su yolları,

f) Su enerjisi.

İKİNCİ BÖLÜM

BEŞERİ COĞRAFYA ETMENLERİ

A. Tarım Bitkilerini ve Evcil Hayvanları Geliştiren İnsanlardır:

1 — Tropikal ülkeler neler vermiştir, daha neler verebilir:

a) Tropikal ülkelerden yayılan tarım bitkileri (önemli birkaç örnek),

b) Tropikal ülkelerin hayvanları ve yayılışları (önemli birkaç örnek).

2 — Tropikal ve suptropikal kurak bölgelerin verdikleri:

a) Çöllerin ve bozkırların tarım bitkileri ve evcil hayvanları,

b) Kurak bölgelerin yağışlı kenar bölgelerinin tarım bitkileri ve ekonomik değeri olan ağaçları (önemli birkaç örnek),

c) Kurak bölgelerin yağışlı kenar bölümlerinde evcil hayvanlar (önemli birkaç örnek).

3 — Orta enlemlerin, tarım bitkilerine ve evcil hayvanlara katkıları,

4 — Kuzey bölgelerin imkânları.

B. Ekonomik Etkinlikleri Geliştiren İnsandır:

1 — İlme ve teknik esaslara dayanan ve 19. ve 20. yüzyıllarda gelişen ekonomik hayat:

a) Endüstri öncesindeki gelişmeler,

b) Endüstriyel ekonomiye geçiş ve bu hareketin yayılışı,

c) Ekim - dikim ve hayvancılığın entansifleşmesi,

ç) Ticaret hayatında gelişmeler,

d) Endüstriyel çağ başlangıcında dünya ekonomisinin genel yapısı.

2 — II. Dünya savaşından sonraki gelişmeler (kısaca):

a) Ulaştırma ekonomisi,

b) Haberleşme,

c) Enerji ekonomisi,

ç) Kimya endüstrisinde son teknolojik gelişmeler (özellikle sentetik maddeler),

d) Otomasyon.

3 — Endüstriyel ekonominin eski tarım ülkelerinin ekonomileri üzerindeki etkileri:

a) Tarımsal ekonomide değişmeler,

b) Endüstrileşme hareketleri (çeşitli ülkelerden birkaç örnek verilerek).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

NÜFUS

A. Dünyada Nüfus Artışı ve Doğurduğu Sorunlar:

1 — Dünyada nüfus artışı ve nedenleri, gelecekte dünya nüfusu,

2 — Nüfus artışının doğurduğu sorunlar (nüfus hareketleri, özellikle kırlardan şehirlere yönelen göçler ve bunun ortaya çıkardığı sosyal sorunlar),

3 — Yeryüzünde sık ve seyrek nüfuslu ve yerleşilmemiş bölgeler.

DÖRCÜNCÜ BÖLÜM

YERLEŞME

A. Ev ve ev Şekilleri:

1 — Ev şekilleri ve doğal çevre,

2 — Ev şekilleri ve beşeri etmenler.

B. Yerleşme Yerleri:

1 — Yerleşme üzerinde doğal çevrenin etkileri,

2 — Yerleşmenin doğal çevre üzerinde etkileri, (çeşitli kültür basamaklarına göre),

3 — Kırsal yerleşme; dağınık ve toplu yerleşme; köy, kasaba, şehir,

4 — İdare merkezleri, ticaret ve endüstri merkezleri, limanlar başşehirler, kültür merkezleri, askeri merkezler v. b. Rolleri değişen merkezler, birçok fonksiyonları olan merkezler.

Büyük şehirler ve başlıca problemleri:

5 — Özel yerleşme yerleri: Balıkçı köyleri, madenci köyleri, turistik yerleşme yerleri (kaplıcalar, çeşitli diğer kür yerleri). Kutsal yerler, spor çeşitlerine elverişli yerler.

C. Taşıma ve Ulaştırma:

1 — Taşıma ve ulaştırmanın anlamı, görevi ve gelişmsi,

2 — Taşıma ve ulaştırma şekilleri ve bunlar üzerinde doğal çevrenin ve kültürün etkileri,

a) Yollar ve taşıtlar: Karalar üzerinde, iç sularda, kıyılarda, açık denizlerde ve havada.

C. Ticaret Hayatı:

1 — Ticaretin başlangıcı, doğal ve kültürel şartları, gelişimi (kısaca),

2 — Ticaretin itici gücü olarak yoğaltım ve bunun kültürle bağıntısı.

ÜLKELER COĞRAFYASI

LİSE II. SINIF

Ülkeler incelenirken aşağıdaki hususlar gözönünde tutulacaktır:

1 — Coğrafi bölgeler genel olarak gözden geçirileceğinden, şematik bilgiler ve karşılaştırmalar dışında devletler üzerinde ayrı ayrı durulmayacaktır. Karşılaştırmalar sırasında Türkiye'ye de yer verilecektir.

2 — Coğrafi bölgeler incelenirken tabiat şartlarına, beşeri ve ekonomik hayat üzerindeki etkileri oranında değinilecek, sebep ve sonuç ilişkileri belirtilerek bunlar arasında bir sentez yapılmasına çalışılacaktır.

3 — Her coğrafi bölge aşağıdaki plâna göre incelenecektir.

a) Bölgenin tabiat şartları,

b) Beşeri hayat,

c) Ekonomik durum,

ç) Siyasi bölümler,

d) Başlıca sorunlar (Her bölgenin gerek kendi bünyesinde gerek dünyanın bütünü üzerinde etkili olabilecek sosyal, ekonomik, politik ve aktüel sorunları özellikle belirtilecektir.),

e) Bölgelerin dünya ekonomisindeki yeri ve Türkiye ile olan ilişkileri,

f) Türklerin yaşadığı ülkelerdeki durumlarına yeterince değinilecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

A. Ülkeler Coğrafyası (kısaca tanımı, metodu, amacı).

B. Dünyanın Bugünkü Görünüşü (Politik ve ekonomik gruplaşmalara kısa bir bakış):

1 — Nato,

2 — Ortak Pazar,

3 — Cento,

4 — Seato,

5 — Varşova Paktı ve Comecon,

6 — Hiç bir gruba girmemiş ülkeler (Bazı Önasya ülkeleri ile İsviçre, Çin, Afrika, Güney Amerika ülkeleri gibi) .

C. Birleşmiş Milletler ve Fonksiyonu,

Ç. Dünyanın Başlıca Sorunları (Nüfus artışı, beslenme, sağlık, hammadde, enerji, ulaşım ve pazar gibi),

D. Dünya ekonomisine endüstriyel, tarımsal hammadde kaynakları bakımından önemli katkıda bulunan başlıca ülkeler.

İKİNCİ BÖLÜM

ÖNASYA (TÜRKİYE DIŞINDA)

(Yakın Doğu ve Orta Doğu kavramları arasındaki fark belirtilerek konuya girilecek, bölge genel olarak incelenirken Kıbrıs üzerinde durulacak ve karşılaştırmalarda Türkiye'ye de yer verilecektir).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AVRUPA

A. Güney Avrupa (Balkan yarımadası, İtalya, İber yarımadası ülkeleri).

B. Doğu Avrupa (Sovyetler Birliği).

1 — Avrupa bölümü (Rusya, Ukrayna, Beyaz Rusya, Baltık memleketleri).

2 — Asya bölümü (Kafkasya, Batı Türkeli, Sibirya).

C. Orta Avrupa (Özellikle Federal Almanya üzerinde daha ayrıntılı olarak durulacaktır).

Ç. Batı Avrupa (Özellikle Fransa ve İngiltere (Birleşik Krallık) üzerinde daha ayrıntılı olarak durulacaktır),

D. Kuzey Avrupa.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

AFRİKA

A. II. Dünya savaşından sonra Afrika'nın politik, ekonomik ve sosyal şartlarında oluşan gelişmeler.

B. Kuzey Afrika (Mısır, Libya ve Atlas ülkeleri),

C. Tropikal Afrika (Kuzey ve güney yarımkürelerde),

Ç. Ekvatoral Afrika,

D. Güney Afrika.

BEŞİNCİ BÖLÜM

ASYA

A. Güney Asya:

1 — Hint yarımadası (Hindistan, Pakistan),

2 — Çin Hindi yarımadası,

3 — Güneydoğu Asya Adaları.

B. Doğu Asya (Çin, Yaponya).

ALTINCI BÖLÜM

AMERİKA

A. Kuzey Amerika (Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada),

B. Güney Amerika (Brezilya, Arjantin).

YEDİNCİ BÖLÜM

AVUSTRALYA VE BÜYÜK OKYANUS ADALARI

A. Avustralya.

TÜRKİYE COĞRAFYASI

LİSE III. SINIF

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'NİN COĞRAFİ KONUMU VE ÖNEMİ

A. Türkiye'nin Dünya Üzerindeki Yeri:

(Türkiye'nin kıtalar, denizler, ulaşım yolları, çeşitli ekonomik bölgeler arasındaki yeri).

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'NİN COĞRAFİ BÖLGELERİ

A. Coğrafi Bölgeleri Oluşturan Şartlar (kısa olarak):

1 — Yeryüzü şekilleri,

2 — İklim ve bitki örtüsü,

3 — Akarsular, göller,

4 — Denizler ve kıyılar.

B. Bölgeler:

(Her bölge ve bölüm incelenirken, tabiat şartlarına beşeri ve ekonomik hayat üzerindeki etkileri oranında değinilecek, sebep ve sonuç ilişkileri belirtilerek bunlar arasında bir sentez yapılmasına çalışılacaktır).

I. Karadeniz Bölgesi:

a) Bölgenin coğrafi özellikleri ve bölümleri:

1 — Doğu Karadeniz bölümü,

2 — Orta Karadeniz bölümü,

3 — Batı Karadeniz bölümü.

b) Bölgenin Türkiye ekonomisindeki yeri:

II. Marmara Bölgesi:

a) Bölgenin coğrafi özellikleri ve bölümleri:

1 — Çatalca - Kocaeli bölümü,

2 — Yıldız (Istranca) dağları bölümü,

3 — Ergene bölümü

4 — Güney Marmara bölümü.

b) Bölgenin Türkiye ekonomisindeki yeri:

III. Ege Bölgesi:

a) Bölgenin coğrafî özellikleri ve bölümleri:
1 — Asıl Ege bölümü,
2 — İçbatı Anadolu bölümü.
b) Bölgenin Türkiye ekonomisindeki yeri:

IV. Akdeniz Bölgesi:

a) Bölgenin coğrafî özellikleri ve bölümleri:
1 — Antalya bölümü,
2 — Adana bölümü,
b) Bölgenin Türkiye ekonomisindeki yeri:

V. İç Anadolu bölgesi:

a) Bölgenin coğrafî özellikleri ve bölümleri:
1 — Konya bölümü,
2 — Yukarı Sakarya bölümü,
3 — Orta Kızılırmak bölümü,
4 — Yukarı Kızılırmak bölümü,
b) Bölgenin Türkiye ekonomisindeki yeri,

VI. Doğu Anadolu bölgesi:

a) Bölgenin coğrafî özellikleri ve bölümleri:
1 — Yukarı Fırat bölümü,
2 — Erzurum - Kars bölümü.
3 — Yukarı Murat - Van bölümü,
4 — Hakkâri bölümü,
b) Bölgenin Türkiye ekonomisindeki yeri:

VII. Güneydoğu Anadolu Bölgesi:

a) Bölgenin coğrafî özellikleri ve bölümleri:
1 — Dicle bölümü,
2 — Orta Fırat bölümü,
b) Bölgenin Türkiye ekonomisindeki yeri:

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
TÜRKİYENİN NÜFUS VE YERLEŞME SORUNLARI

A. Nüfus:

1 — Türkiye nüfusunun yapısı,
(Nüfusun miktarı, eğitim durumu, mesleklere dağılışı, faal nüfus, yaş grupları ve bu durumun ekonomimize etkisi);
2 — Nüfus hareketleri,
(Nüfusun artışı, köyden şehire ve yabancı ülkelere işçi akımı, nüfus plânlaması);
3 — Nüfusun dağılışı, sebep ve sonuçları,

B. Yerleşme:

1 — Yerleşme şekilleri (geçici yerleşme, toplu yerleşme, dağınık yerleşme),
2 — Ev şekilleri,
3 — Şehirleme hareketleri ve büyük şehirlerimizin ana sorunları,

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
TÜRKİYENİN EKONOMİK SORUNLARI

A. Tarım çalışmaları:

I. Tarım,

1 — Tarımın Türkiye ekonomisindeki yeri,
2 — Tarımı etkileyen şartlar (toprak bakımı, sulama, gübreleme, tohum ıslahı pazarlama),
3 — Başlıca ürünler ve dağılışları,
a) Tahıl (buğday, arpa, mısır, pirinç),
b) Baklagiller (fasulya, nohut, mercimek),
c) Endüstri bitkileri (tütün, çay, pamuk, keten, kenevir, şeker, pancarı, ayçiçeği, zeytin),
ç) Meyveler (üzüm, incir, fındık, antepfıstığı, turunçgiller, elma),

II. Hayvancılık:

1 — Hayvancılığın Türkiye ekonomisindeki yeri,
2 — Hayvancılığı etkileyen şartlar (hayvan ıslahı, otlaklardan yararlanma, yem üretimi),
3 — Başlıca hayvanlar ve dağılışları,
a) Küçükbaş hayvanlar (koyun, keçi)
b) Büyükbaş hayvanlar (sığır, binek hayvanları).

III. Ormancılık:

1 — Ormancılığın Türkiye ekonomisindeki yeri,
2 — Ormanlardan yararlanma,
a) Yakıt olarak,
b) Endüstride (kâğıt ve mobilya yapımında kısaca),
c) İnşaatta,
ç) Toprak korunmasında,

IV. Balıkçılık:

1 — Balıkçılığın Türkiye ekonomisindeki yeri,
2 — Başlıca sorunları,

V. Kümes hayvancılığı ve arıcılık:

B. Endüstri İle İlgili Çalışma,

I. Madencilik:

1 — Madenciliğin Türkiye ekonomisindeki yeri,
2 — Başlıca madenler ve dağılışları,

a) Demir,
b) Bakır,
c) Krom ve mangenez,
ç) Boksit (alüminyum),
d) Boraks,
e) Kükürt,
f) Kurşun,
g) Cıva,
ğ) Tuz,

II. Enerji kaynakları:

1 — Taşkömür,
2 — Linyit,
3 — Petrol ve doğal gaz,
4 — Beyaz kömür (su gücü),

III. Endüstri:

1 — Memleketimizde endüstrinin kuruluşu için gerekli şartlar:
a) Hammadde,
b) Enerji kaynakları (termik ve hidrolik santrallar),
c) Sermaye (Kamu kesimi, özel kesim),
ç) İşçi,
d) Ulaşım ve pazarlama,

2 — Başlıca endüstri kolları:

a) Besin endüstrisi,
b) Tütün ve ispirtolu içkiler endüstrisi,
c) Dokuma endüstrisi,
ç) Maden endüstrisi.
d) Kimya endüstrisi,
e) Orman ürünleri endüstrisi,
f) Çimento, cam, seramik endüstrisi,

3 — Türkiyenin endüstri bölgeleri,

C. Ulaştırma:

1 — Türkiye'de ulaştırmaya etki yapan doğal ve beşerî faktörler,

2 — Yollarımız,
a) Karayolları,
b) Demiryolları,
c) Denizyolları ve önemli limanlarımız,
ç) Havayolları ve önemli hava alanlarımız,

Ç. Ticaret ve Turizm·

1 — İç ticaret (çeşitli bölgelerimiz arasındaki alışveriş),
2 — Dış ticaret (Yabancı ülkelerle alışverişimiz),
3 — Turizm,

a) Türkiye'nin turistik imkânları (geliştirici ve engelleyici faktörler),
b) İç ve dış turizm,
c) Akdeniz ülkeleriyle karşılaştırma,

IV. DERSİN İŞLENMESİNDE GEREKLİ ARAÇ, GEREÇ VE TESİSLER

1 — Yerküre,
2 — Plân ve haritalar (duvar haritaları, kabartma haritalar, atlaslar, yazısız haritalar),

3 — Çeşitli resimler ve levhalar,
4 — Film, slayt, projeksiyon ve sinema makinesi,
5 — Radyo ve televizyon,
6 — Grafikler,
7 — Ders kitabı, kaynak kitalar, dergiler, günlük gazeteler, istatistik bilgileri,
8 — Eşya ve ürün koleksiyonları,
9 — Kum masası ve kum havuzu,
10 — Pusula, termometre, barometre, yağmur ölçeği,
11 — Yeryüzü şekillerine ait üç boyutlu modeller,
12 — Makaralı harita askıları,
13 — Karatma tertibatı olan coğrafya dersanesi.

LİSE COĞRAFYA DERS KİTAPLARI ÖZEL ŞARTNAMESİ

I. Kitapların yazılışında 570 sayılı Tebliğler Dergisinde yayımlanan «Okul Kitaplarında Aranacak Genel Vasıflar» esas tutulacaktır.

II. Lise coğrafya kitaplarında aranacak özel şartlar şunlardır.

A. Muhteva ve metot bakımından:

1 — Kitaplar, lise sınıfları için hazırlanan coğrafya dersi programlarının amaçlarına, açıklamalarına uygun olmalı ve programı kapsamalıdır.

2 — Konular, ezberlenerek öğrenilecek şekilde değil, öğrenciyi incelemeye ve araştırmaya yöneltici, düşündürücü, onların buluş yeteneklerini geliştirici, kolay anlaşılabilecek şekilde ve önemleri ölçüsünde yazılmalıdır.

3 — Kitaplarda kazandırılacak bilgiler hayat için yararlı ve kullanılabilir nitelikte olmalı, sebep ve sonuç bağıntılarına önem verilmelidir.

4 — Konular, sorunları çözümleyici ve öğrencilerin yurdumuza ve milletimize olan sevgi ve güvenlerini güçlendirici, onları geleceğe ümit ve cesaretle bağlayıcı nitelikte işlenmelidir.

5 — Kitaplardaki istatistik bilgiler en son istatistiklere dayanmalı, ancak sayılar son üç rakkamı sıfır olacak şekilde yuvarlak verilmelidir. Gelişmelerin gösterilmesi gerektiğinde sayılar metinde değil, grafik (diyagram) üzerinde gösterilmelidir. Kitaba girecek istatistik bilgiler, grafik, çizelge ve fotoğraflar için Devlet İstatistik Enstitüsü yayınları ile Cumhuriyetin 50. yılı münasebetiyle Bakanlıklarca yayımlanan eserler esas alınmakla beraber Birleşmiş Milletlerin (F. A. O. Unesko, B. İ. T.) yayınlarından da yararlanılabilir.

6 — Metinlerdeki özel isimler ve önemli terimlerle kelimeler müsveddelerde altları çizilerek, basımda siyah harflerle belirtilmelidir.

7 — Konuların sonlarına, öğrencileri öğrendikleri bilgilere dayanarak, sonuçlara götürücü ve problemleri çözümleyici sorular konulmalıdır.

B. Tertip ve öğrenime yardımcı unsurlar bakımından:

1 — Konuları açıklayıcı, yorumlayıcı, tamamlayıcı nitelikteki (şekil, harita, şema, diyagram, çizelge, resim ve fotoğraflar v. b.) öğretime yardımcı unsurlar kitap metninde ilgili oldukları konuların en uygun yerine konulmalı ve altlarında kısa, ilgi çekici açıklamalar bulunmalıdır. Metni açıklayıcı ve tamamlayıcı nitelikte olmayanlar kitapta yer almamalıdır.

Kitapların gerekli yerlerinde yeteri kadar renkli resim ve haritalar bulunmalıdır.

2 — Kitaplara konulacak haritalarla metinler arasında tam bir uygunluk olmalı, metine göre fazlalık ve noksanlık bulunmamalıdır. Haritalarda yazılar okunaklı olmalıdır.

3 — Fizikî coğrafya ile ilgili olarak verilecek bilgiler, örnekler ve konulacak resimler mümkün olduğu kadar yurdumuzdan seçilmelidir.

4 — Kitaplardaki resim ve haritalar, başka yazarların ders kitaplarından aynen alınmamalıdır. Öteki eserlerden alındıkları takdirde kaynak eser, altta gösterilmelidir.

C. Basılması Bakanlıkça uygun görülen kitaplar fizikî yapı bakımından, basılmış durumlarında, aşağıdaki şartları taşımalıdır:

1 — Yazılar 10 punto ve rahat okunabilecek karakterde olmalıdır.

2 — Kitaplar, 68 × 100 1/16 boyutunda, Bakanlıkça kabul edilen ders kitabı kâğıdına basılmalıdır.

3 — Birinci sınıf kitabı 15 - 16, ikinci ve üçüncü sınıf kitapları 14 - 15 forma hacminde olmalıdır.

Şekil, harita, şema, diyagram ve resim gibi öğretime yardımcı öğeler, kitap hacminin en az dörtte biri oranında bulunmalıdır. (Müsveddelerin sayfa sayısı bu ölçüyü gerçekleştirecek biçimde ayarlanmalıdır.

4 — Basımda, her formanın altına kitabın adı, baskı sayısı ve tarihi yazılmalıdır.

BU DERGİDEKİ KANUNLAR, KARARLAR VE TAMİMLERLE DİĞER YAZILAR TARAFIMIZDAN OKUNMUŞTUR

1	12	23	34	45
2	13	24	35	46
3	14	25	36	47
4	15	26	37	48
5	16	27	38	49
6	17	28	39	50
7	18	29	40	51
8	19	30	41	52
9	20	31	42	53
10	21	32	43	54
11	22	33	44	55

MİLLÎ EĞİTİM BASIMEVİ — ANKARA